

Aldona Zawojcka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

POKRYZYSOWE REFLEKSJE O NAUCE MAKROEKONOMII I ICH IMPLIKACJE DLA POLITYK PUBLICZNYCH

POST-CRISIS REFLECTIONS ON MACROECONOMICS AND THEIR IMPLICATIONS FOR PUBLIC POLICY

Słowa kluczowe: makroekonomia, polityka gospodarcza, idee ekonomii, kryzys finansowy i gospodarczy

Key words: macroeconomics, economic policy, economic ideas, financial crisis, economic crisis

Abstrakt. Celem badań było przedstawienie i usystematyzowanie przemyśleń wielu teoretyków ekonomii (w tym laureatów nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla) na temat ostatniego kryzysu finansowego i gospodarczego w powiązaniu z teorią ekonomii, bez próby wartościowania tych poglądów. Po ostatnim globalnym kryzysie gospodarczym rozpowszechniły się zarzuty, że teoretycy makroekonomii konstruowali błędne modele leżące u podstaw wielu polityk publicznych, które podobnie jak cała makroekonomia, nie były w stanie przewidzieć kryzysu i wiarygodnie wyjaśnić tego, co się dzieje w gospodarce. W artykule zaprezentowano różne punkty widzenia tej kwestii ze strony wiodących przedstawicieli dziedziny. Każda teoria, bez względu na to, z której szkoły myślenia się wywodzi, jest zawsze abstrakcją i interpretacją rzeczywistości, a więc ma ograniczoną moc prognostyczną. Trudno więc zarzucać makroekonomistom, że nie zdołali przewidzieć pojawienia się ostatniego kryzysu finansowego i gospodarczego. Ich uchybieniem jest raczej konstruowanie modeli, które nie brały pod uwagę możliwości wystąpienia podobnego kryzysu.

Wstęp

Ostatecznym celem uprawiania makroekonomii jest zrozumienie, jak funkcjonuje rzeczywisty świat oraz usiłowanie, w miarę możliwości, poprawy jego funkcjonowania – Michael Bruno [1988]

Nic tak nie przyciąga uwagi jak kryzys – N. Gregory Mankiw [2006]

Żaden platek śniegu nie czuje się odpowiedzialny za lawinę – Stanisław J. Lec [1968]

Myśląc o tym, jak można projektować i ewentualnie poprawiać polityki wpływające na polską gospodarkę narodową, w tym na sektor rolny i ogólnie obszary wiejskie, wiele można nauczyć się zarówno z teorii makroekonomii (i jej ułomności), jak też historii, zwłaszcza krajów bogatszych. Polska, ze względu na relatywnie dynamiczny progres ekonomiczny osiągnięty w ostatnich dwóch dekadach gospodarki rynkowej oraz pogłębiające się powiązania międzynarodowe stopniowo upodabnia się do najbardziej rozwiniętych krajów świata, naśladując ich ścieżkę rozwoju oraz strategię polityki gospodarczej inspirowaną i uzasadnianą wizją głównego (w danym czasie) nurtu makroekonomii.

Według Kuhna [1970] pojawienie się w fizyce i pozostałych naukach przyrodniczych anomalii (niespodziewanych zjawisk niewyjaśnionych przez teorię głównego nurtu) oraz ich nagromadzenie wprowadza naukę w stan kryzysu i skutkuje radykalną zmianą w dominującym paradygmacie¹ naukowym. Decyzja o odrzuceniu jednego paradygmatu jest zawsze jednoczesną decyzją o przyjęciu drugiego, a procesy myślowe prowadzące do tej decyzji polegają na porównaniu obu paradygmatów z naturą i ze sobą. Odrzucenie jednego paradygmatu bez jednoczesnego zastąpienia go innym, jest odrzuceniem samej nauki.

Historycznie, w XX wieku dwa kryzysy gospodarcze doprowadziły do destrukcji dominującej ortodoksji makroekonomicznej. Zmianę paradygmatu w makroekonomii głównego nurtu spowodował najpierw „wielki kryzys” z lat 1929-1933 (ortodoksyjna stała się ekonomia keynesowska, a z czasem synteza neoklasyczo-keynesowska). Następnie stagflacja lat 70. XX wieku pozwoliła na odrodzenie się idei neoklasycznej i utworzenie nowego konsensusu (nowej syntezy neoklasycznej) – przeważającej ortodoksji u zarania wielkiej recesji (ostatniego światowego kryzysu finansowego i globalnej recesji gospodarczej).

¹ Paradygmat jest pojęciem obejmującym w zasadzie wszystkie aspekty struktury teoretycznej, tj. podstawowy światopogląd, cechy dobrej teorii (logiczna spójność, trafność prognoz, szerokie ujęcie, prostota), teoretyczne ramy analizowania problemów oraz techniki/narzędzia empirycznego testowania hipotez i prognoz [Wojtyła 2000].

Wydaje się, że te niedawne wydarzenia przyczyniły się ponownie do zmiany ogólnej tendencji myślenia w makroekonomii. Przed kryzysem finansowym w 2007/2008 r. naukowa literatura makroekonomiczna zdominowana była przez dynamiczne stochastyczne modele równowagi ogólnej (DSGE), przy braku widocznych konkurencyjnych podejść do analizy makroekonomicznej. Według Stiglitz [2011] standardowe modele makroekonomiczne zawiodły we wszystkich najważniejszych testach teorii naukowej. Nie przewidziały, że może zdarzyć się kryzys finansowy, a gdy już nastąpił umniejszały jego skutki. Pogląd ten podzielał również prezes EBC Jean-Claude Trichet: *Gdy nadszedł kryzys, natychmiast uwidoczniły się poważne ograniczenia istniejących modeli ekonomicznych i finansowych. (...) Makro modele nie sprawdziły się w predykcji kryzysu oraz nie były w stanie wyjaśnić w sposób przekonujący tego, co dzieje się w gospodarce. (...) Jako decydent polityczny podczas kryzysu, przekonałem się, że dostępne modele okazały się być mało pomocne* [Trichet 2010].

Ostatnio uwidacznia się jednak coraz większe zainteresowanie modelami makroekonomicznymi, które ujmują stan zaufania, „instynkt zwierzęcy”², złożoność (*complexity*), poznanie (*cognition*) oraz radykalną niepewność (*radical uncertainty*). Większość „odnowionych” zagadnień ma, w mniejszym lub większym stopniu, swoje źródła w perspektywie keynesowskiej.

Za istotny przykład wkładu do nowego trendu może posłużyć książka Georga A. Akerlofa i Roberta J. Shillera z 2009 r. pt. „Animal spirits: How human psychology drives the economy, and why it matters for global capitalism”³. Teza, o tym, że „natura zwierzęca” napędza koniunkturę gospodarczą znajdowała się w centrum dynamiki makroekonomicznej opisanej przez Keynesa. Duchy (bądź instynkty) zwierzęce zostały zdefiniowane jako fale optymizmu i pesymizmu porywające inwestorów i konsumentów, które, poprzez samospełniające się właściwości, oddziałują na produkcję i inwestycje. Chociaż niewyraźne jako koncepcja, poza środowiskiem naukowym cieszyły się dużą popularnością w analizie cyklu koniunkturalnego. Objawy nowej tendencji w nauce ekonomii są również obecne w czasopismach naukowych oraz dokumentach roboczych, o czym świadczą m.in. prace Kirmana [2009], Caballero i Simsek’a [2009], Caballero [2010], De Grauwe [2010] oraz Halla [2010].

Zdaniem niektórych ekonomistów, przykładowo Bogusława Fiedora, nie ma uzasadnienia utożsamianie zjawisk kryzysowych w gospodarce (zarówno w sferze realnej, jak i regulacyjnej) z kryzysem nauki ekonomicznej, gdyż nauka nie traci swej wartości poznawczej i siły predykcji [Fiedor 2010].

Celem badań było przedstawienie i usystematyzowanie przemysłów wielu innych teoretyków ekonomii (w tym laureatów nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla) na temat ostatniego kryzysu finansowego i gospodarczego w powiązaniu z teorią ekonomii, bez próby wartościowania tych poglądów. Istotne wydają się dwa pytania: (1) czy ekonomiści i ich teorie ponoszą odpowiedzialność za kryzys; (2) w jakim stopniu kryzys gospodarczy powinien skłonić nas do przemyślenia teorii ekonomicznej.

Interakcje pomiędzy ideami a praktyką

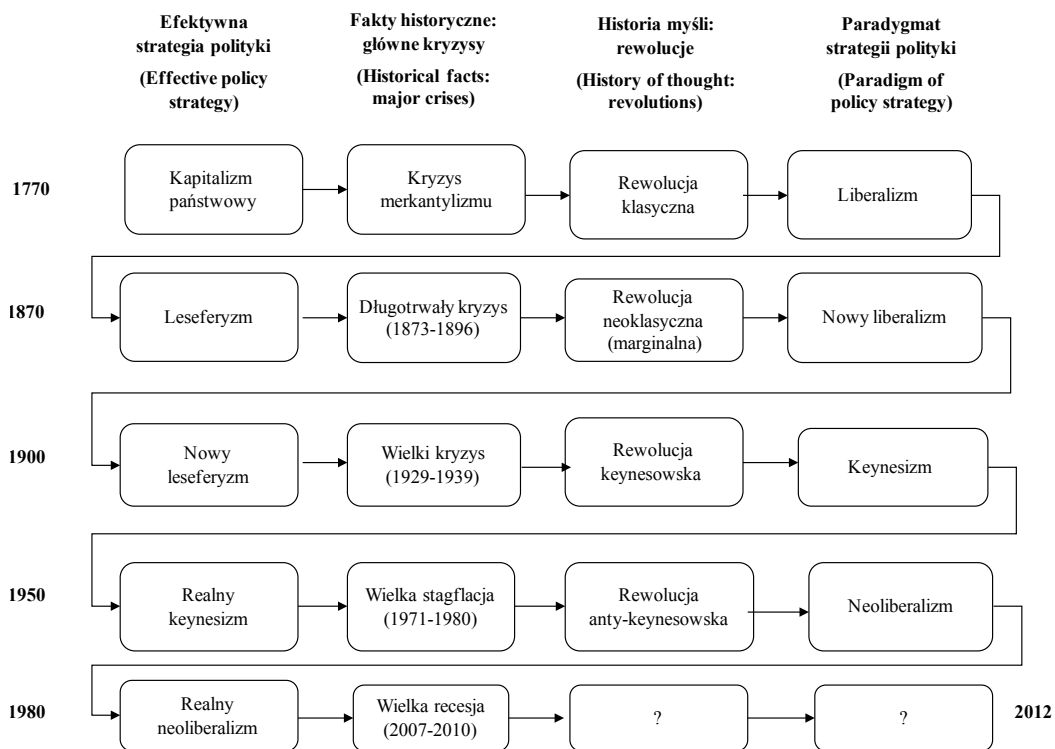
W danym okresie podstawą i uzasadnieniem polityki gospodarczej są zwykle poglądy głównego (dominującego) nurtu makroekonomii. Keynes [2003] był zdania, że *Praktycy, przekonani, że nie podlegają żadnym wpływom intelektualnym, są zazwyczaj niewolnikami idei jakiegoś dawno zmarłego ekonomisty*. Podobny pogląd miał przypuszczalnie przedstawiciel szkoły neoklasycznej Lucas, twierdząc: *Nie uważam za wielce przydatne wnikliwe dociekanie jak intelektualiści wpływają na stan rzeczy, ale robią to* [Klamer 1984].

Pojawienie się głębokiego i trwałego kryzysu gospodarczego z jednej strony rodzi zarzuty wobec strategii polityki (jej klęskę interpretuje się jako detronizację poglądów makroekonomicznych leżących u podstaw polityki), z drugiej strony skłania do ulepszania teorii w ramach danego paradygmatu bądź, gdy sama nauka osiągnie stan kryzysu, do rewolucji naukowej (wyłonienia się nowego, konkurencyjnego paradygmatu, będącego w stanie przeciwdziałać błędom, które doprowadziły do niedawnego kryzysu). Nowy paradygmat makroekonomiczny daje podwaliny pod nową strategię polityki, która jest na ogół przyjmowana i realizowana z pewnym opóźnieniem czasowym (nawet do kilku dekad). Praktyczne zastosowanie strategii polityki zwykle zniekształca idealny paradygmat. Słabe punkty nowej strategii pojawiają się stopniowo aż do wystąpienia nowego wielkiego kryzysu (rys. 1).

Jeszcze do niedawna można było zasadnie twierdzić, że wśród ekonomistów panowała na ogół zgoda co do wyższości nieskrepowanego rynku nad gospodarką sterowaną. Padały argumenty, że w ostatnich dekadach prorynkowe polityki gospodarcze, wspierane, a nie krepowane przez rząd, zaowocowały wzrostem gospodarczym i prosperity zarówno w krajach bogatych, jak i biednych [Shleifer 2009, Leeson 2010].

² Wcześniej próbę włączenia „instynktu zwierzęcego” do DSGE podjęli Azariadis [1981] oraz Farmer i Guo [1994].

³ Polskie wydanie: „Zwierzęce instynkty. Czy ludzka psychika napędza globalną gospodarkę i jaki ma to wpływ na przemiany światowego kapitalizmu? 2011.

Rysunek 1. Fakty, idee i polityka: spirala interakcji z perspektywy historycznej (1770-2010)

Figure 1. Facts, ideas and policy: the spiral of interaction in historical perspective (1770-2010)

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

W następstwie „wielkiej recesji” konsensus ten uległ erozji. Nawet wybitni, długoletni obrońcy kapitalizmu wolnorynkowego, przykładowo Posner i (w mniejszym stopniu) Becker uważają, że wolny rynek jest niedoskonały i może być poprawiony w drodze regulacji rządowych: *Niektórzy konserwatyści uważają, że depresja jest wynikiem nierozsądnych polityk rządowych. Według mnie, jest to skutek nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku. Krótkowzroczność, bierność i błędy rządu odegrały kluczową rolę w ułatwieniu przekształcania się recesji w depresję. (...) Ale jest wielce prawdopodobne, że gospodarka bez żadnych rządowych regulacji sektora finansowego nadal będzie znajdować się w depresji. Potrzebujemy bardziej aktywnego i rozsądnego rządu, aby powstrzymać nasz model gospodarki kapitalistycznej przed zejściem na złą drogę* [Posner 2009].

Współczesna ekonomia próbuje na ogół przedstawić kryzysy gospodarcze jako anomalie, choć zdaniem niektórych ekonomistów [Roubini, Mihm 2011] są to raczej zjawiska pospolite, stosunkowo łatwo przewidywalne i dające się zrozumieć, niestety ignorowane przez ekonomię głównego nurtu lub przypisywane zasadniczo kłopotom gospodarek słabo rozwiniętych. Warto zwrócić uwagę na powiązanie dwóch największych do tej pory kryzysów z transformacją strukturalną w gospodarce. „wielki kryzys” był okresem przejścia od rolnictwa do przemysłu, natomiast „wielka recesja” – odpowiednio od produkcji fabrycznej do sektora usług. Takie główne transformacje strukturalne są okresem wysokiej niepewności i występują jedynie epizodycznie, dlatego modele oczekiwania racjonalnych mogą mieć ograniczoną moc ich wyjaśnienia.

Teoria i polityka makroekonomiczna a globalny kryzys finansowy i gospodarczy: alternatywne spojrzenia

Podsumowanie przeglądu literatury naukowej zawierającej opinie przedstawicieli różnych szkół na temat roli teorii ekonomii i polityki w wielkiej recesji zawarto w tabeli 1.

Tabela 1. Teoria ekonomiczna a wielka recesja – przegląd literatury
Table 1. Economic theory and the Great Recession – review of literature

Autorzy/ Authors	Szkoła myśli/ School of thought	Przed wielką recesją z lat 2008-2010/ Prior to the Great Recession of 2008-2010
Lucas [2003]	Nowa ekonomia klasyczna, szkoła chicagowska/ <i>New Classical Economics, Chicago school</i>	<i>(...) makroekonomia w jej oryginalnym znaczeniu odniosła sukces: jej centralny problem zapobiegania depresji został rozwiązany do wszystkich celów praktycznych, i jest faktycznie rozwiązany od wielu dziesięcioleci</i>
Minsky [1992]	Szkoła post-keynesowska/ <i>Post-Keynesian Economics</i>	Hipoteza niestabilności finansowej: rynki finansowe są z natury niestabilne. Zaawansowane gospodarki kapitalistyczne bezpowrotnie przesunęły się w kierunku coraz bardziej niepewnych struktur finansowych nie mających zabezpieczenia w podstawowym procesie akumulacji, a tym samym generujących kryzysy finansowe
Kindleberger [1978]	Szkoła post-keynesowska, historia gospodarcza/ <i>Post-Keynesian Economics, Economics History</i>	Ostrzeżenie przed zagrażającą banką i konsekwencjami, które następują po jej wybuchu
Hayek [1988]	Szkoła Austriacka/ <i>Austrian school of economics</i>	<i>Osobliwym zadaniem ekonomii jest pokazanie ludziom jak mało w istocie wiedzą o tym, co w ich mniemaniu da się zaprojektować</i>
Mankiw [2006]	Nowa ekonomia keynesowska/ <i>New Keynesian Economics</i>	<i>Prace badawcze nowych klasyków i nowych keynesistów mają niewielki wpływ na praktycznych makroekonomistów, odpowiedzialnych za prowadzenie aktualnej polityki monetarnej i fiskalnej. W niewielkim stopniu również wpływają na to, co nauczyciele mówią przyszłym wyborcom o polityce makroekonomicznej w trakcie zajęć na niższych studiach. Z punktu widzenia inżynierii makroekonomicznej wydaje się, że praca ostatnich kilku dekad niefortunnie poszła w złym kierunku</i>
W trakcie i po wielkiej recesji/<i>During and after the Great Recession</i>		
De Grauwe [2009]	Ekonomia behawioralna/ <i>Behavioral Economics</i>	<i>Oczywiście kryzys finansowy nie wynika wyłącznie z iluzji makroekonomistów. Iluzja była mocno rozpowszechniona wśród bankierów, nadzorców, mediów i decydentów. Jednak społeczeństwo oczekuje by wspólnota naukowców była mniej podatna na złudzenia niż inni. W tym sensie odpowiedzialność profesji ekonomistów jest przynajmniej częściowa</i>
Krugman [2009]	Szkoła keynesowska (ekonomia "słonej wody")/ <i>Keynesian salt water Economics</i>	<i>Moim zdaniem, ekonomiści zblądzili, ponieważ jako grupa pomylili piękno, (odziane w imponującą wyglądającą matematykę) z prawdą. Ekonomia, jako dziedzina, wpadła w kłopoty, ponieważ ekonomiści dali się uwieść wizji idealnego, pozbawionego tarć systemu rynkowego. Jeżeli profesja ma się zrehabilitować, musi pogodzić się z mniej atrakcyjną wizją gospodarki rynkowej, która ma wiele zalet, ale jest również dotknięta niemalą ilością wad i tarć</i>
Stiglitz [2010a] [2011]	Nowa ekonomia keynesowska/ <i>New Keynesian Economics</i>	<i>Chociaż za kryzys masowo obwiniano rynki finansowe i organy regulacyjne, część odpowiedzialności wyraźnie spoczywa na uważanych za wiarygodne doktrynach ekonomicznych. Problem współczesnej makroekonomii polega częściowo na tym, że bardziej koncentruje się ona na wyjaśnianiu małych i stosunkowo nieistotnych zmian występujących w gospodarce „normalnie”, a ignoruje duże, liczące się wahania dotyczące epizodycznie całego świata. Nie jestem przekonany aby standardowe modele makroekonomiczne w ich obecnym stanie były zdolne rozwiązywać kluczowe kwestie polityczne</i>
Bernanke [2010]	Nowa ekonomia keynesowska/ <i>New Keynesian Economics</i>	<i>Ekonomia nie wykonała złej roboty. Wina leżała nie w naukach ekonomicznych, ale w ekonomicznym zarządzaniu</i>
Hall [2010]	Nowa ekonomia klasyczna/ <i>New Classical Economics</i>	<i>Słabością makroekonomii neoklasycznej w ciągu kilku ostatnich lat nie był brak świadomości tego, co się dzieje w całej gospodarce w momencie, gdy wybuchła kryzys finansowy, ale to, że nie wyjaśnia ona, dlaczego spadki produkcji i zatrudnienia utrzymują się przez znaczny okres po zakończeniu kryzysu finansowego</i>
Barro [2011]	Nowa ekonomia klasyczna/ <i>New Classical Economics</i>	<i>Jedną z głównych przyczyn ostatniego kryzysu był rozwój sekurytyzacji przy silnym poparciu ze strony rządu. Popelniono przy tym wiele błędów, ale ważna jest świadomość, iż lekcje z nich zostały w zasadzie wyciągnięte, zwłaszcza przez sektor finansowy, a mało prawdopodobne, aby następny kryzys był podobny do ostatniego. Nie najlepszym powodem zmiany polityki jest więc próba naprawienia błędów, z których już wyciągnięto wnioski. Następnym kryzys będzie przypuszczalnie kryzysem rządów per se (kryzysem ich zadłużenia)</i>

Becker [2011]	Szkoła chicagowska (Nowa ekonomia społeczna)/ <i>Chicago School (New Social Economy)</i>	<i>Regulacje rządowe są oczywiście niezbędne w każdej dobrze funkcjonującej gospodarce. Lekcja z ostatniego kryzysu jest taka, że istotne jest rozważenie czy regulacje rządowe mogą poprawić, a nie pogorszyć sprawności prywatnych rynków. Istnienie niedoskonałości rynkowych nie uzasadnia interwencji rządu, gdy niedoskonałości w zachowaniu rządu są większe niż na rynku</i>
Buchanan [2011]	Szkoła chicagowska (Teoria wyboru publicznego: konstytucyjna ekonomia polityczna)/ <i>Chicago School, Public choice theory; constitutional political economy</i>	<i>Zgadzamy się z Kaletyskim¹, że główna wina za wielką recesję spoczywa na akademickich ekonomistach, a konkretnie na ich zbyt entuzjastycznym rozszerzaniu modeli efektywnych rynków, uwiarygodniających slogan „rynkі pracują”, który pozwala na odrzucanie potencjalnej krytyki. Różnimy się jednak od Kaletyskiego i innych krytyków tym, że źródło lokalizujemy raczej w błędnie analitycznym, naukowym niż w jakiegokolwiek fundamentalistycznej ideologii rynku. Rynki rzeczywiście działają, ale wyłącznie w ramach efektywnie zaprojektowanych reguł czy ograniczeń, które nie mogą, same z siebie, wyłonić się z zachowań takich jak na rynku</i>
Horwitz [2011]	Szkoła austriacka/ <i>Austrian School of Economics</i>	<i>Wielka recesja stanowi dla Austriaków w zasadzie rodzaj wydarzenia historycznego, które musimy być w stanie wyjaśnić, jeśli mamy być częścią debaty, zarówno w ramach dyscypliny, jak też w kręgach politycznych, nie mówiąc już o bardziej ogólnym dyskursie publicznym. Dała ona również Austriakom okazję do dokładnego rozważenia relacji między teorią i historią, oraz tego, co dokładnie austriacka teoria cyklu koniunkturalnego może, a czego i nie może dokonać</i>
Black [2010]	Polityczna ekonomia prawa i przestępczości/ <i>Political Economy of Law and Crime</i>	<i>Neo-klasyczna teoria ekonomiczna, metodologia i praktyka optymalizują kryminogenne środowiska, które powiększają banki finansowe i produkują powtarzające i nasilające się kryzysy finansowe</i>
Foster, Magdoff [2009]	Marksistowska ekonomia polityczna/ <i>Marxist Political Economy</i>	<i>Obecny kryzys musi być interpretowany w kontekście szerszego kryzysu kapitalizmu monopolowo-finansowego (finansyzacji kapitału monopolowego). Kapital finansowy monopolu wygenerował gigantyczną gospodarkę kasyna i promuje zdumiewająco skandaliczne, bazujące na wyzysku i korupcji praktyki, a także przemoc za granicą, a wszystko to nastawione na znalezienie i ochronę opłacalnych sposobów inwestowania nadwyżek kapitału korporacyjnego. Nie istnieje żadna teoria ekonomiczna, która odpowiednio wyjaśniałaby ostatnią fazę kapitalizmu – fazę kapitału finansowego monopolu</i>

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

Wnioski

1. Interpretacja przyczyn ostatniego kryzysu finansowego, a następnie gospodarczego została zdominowana przez punkt/kontrapunkt widzenia neoliberałów i keynesistów. Współcześni ortodoksyjni ekonomiści podkreślają błędy rządów i polityków (m.in. nadmierne interwencje rynkowe), zuchwalstwo bankierów i nieodpowiedzialność kredytobiorców, natomiast nieortodoksyjni – brak kontroli i regulacji finansowych oraz tolerancję dla spekulacji. Wśród jednych i drugich są jednak tacy, którzy winą za ostatnią wielką recesję obarczają również teoretyków ekonomii.
2. Każda teoria bez względu na to, z której szkoły myślenia się wywodzi, jest zawsze abstrakcją i interpretacją rzeczywistości, a więc ma ograniczoną moc prognostyczną. Trudno więc zarzucać makroekonomistom, że nie zdołali przewidzieć pojawienia się ostatniego kryzysu finansowego i gospodarczego. Ich uchybieniem jest raczej konstruowanie modeli, które nie brały pod uwagę możliwości wystąpienia podobnego kryzysu.
3. Zagregowane modele ekonomiczne głównego nurtu na ogół nie obejmowały kompleksowego, adaptacyjnego systemu oddziałujących na siebie niejednorodnych podmiotów (agentów) i pomijały m.in. takie elementy, jak: potencjalnie nieefektywności rynku, (globalna) sieć bankowa, „banki” cenowe, zaufanie, oszustwa, problem gapowicza, efekt zarażenia na wszystkich poziomach, problem agencji i makroekonomiczne efekty zewnętrzne.
4. Jedną z głównych przyczyn złego stanu rzeczy w dziedzinie makroekonomii leży w konflikcie akademickiej makroekonomii między ogromną jej złożonością a charakterystyczną dla teorii mikroekonomicznej precyzją, do której makroekonomia aspiruje.
5. Myśląc o kolejnych kryzysach warto wziąć pod uwagę opinie inspirowane przez szkołę austriacką, że życie gospodarcze, w przeciwieństwie do życia naturalnego nie podlega w zasadzie prawu przyczynowości. W naturalnym życiu te same przyczyny zawsze wywołują te same skutki. W życiu gospodarczym te same przyczyny mogą powodować różne skutki, ponieważ ludzka wola ingeruje w relacje między przyczynami i skutkami, a wolą tą nie rządzą przyczyny (przeszłość), ale dążenia (przyszłość) [Ballvé 1956].

⁴ Kaletsky Anatole – autor książki pt. *Capitalism, 4.0: The Birth of a New Economy*, Public Affairs Press, New York 2010.

6. Zdaniem Grega Mankiwa [2006] Bóg zesłał makroekonomistów na ziemię nie po to by proponowali i testowali eleganckie teorie, ale by rozwiązywali praktyczne problemy. Polityka i ekonomia nie mogą być rozdzielone. Przy realizacji polityk gospodarczych było wiele błędów w stosowaniu nauk ekonomicznych. Przykładowo, decydenci polityczni powinni mieć świadomość konsekwencji przewrotnego systemu bodźców (takich jak np. zachęty do podejmowania nadmiernego ryzyka i stosowania nieprawidłowej rachunkowości, doktryna „*too-big-to-fail*”), który upowszechnił się w sektorze finansowym. Standardowe modele makroekonomiczne również ich nie ujmowały, co może być postrzegane jako defekt nauki ekonomicznej. A złe modele prowadzą do złej polityki [Stiglitz 2010b]. Z punktu widzenia bieżących (po)kryzysowych problemów makroekonomicznych w wielu krajach, ożywienie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia oraz redukcja długu publicznego wydają się być jednak bardziej wyzwaniem dla polityków niż dla ekonomistów.

Literatura

- Akerlof G.A., Shiller R.J. 2009: *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why it Matters for Global Capitalism*. Princeton University Press, Princeton.
- Azariadis C. 1981: Self-fulfilling prophecies. *Journal of Economic Theory*, 25, 380-396.
- Ballvé F. 1956: On methodology in economics. [W:] *On Freedom and Free Enterprise: Essays in Honor of Ludwig von Mises* (red. M.H. Sennholz). Van Nostrand, Princeton, N.J., 128-134.
- Barro R. 2011: *Crises of Governments. The Ongoing Global Financial Crisis and Recession*. The Institute of Economic Affairs, London.
- Becker G.S. 2011: The Great Recession and Government Failure. *Wall Street Journal*, 2, [www.youtube.com/watch?v=7SXhW9ucEW8].
- Bernanke B.S. 2010: On the Implications of the Financial Crisis for Economics. Address delivered 24.09.2010 at Princeton University, [www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20100924a.htm].
- Black W.K. 2010: Testimony before the Financial Crisis Inquiry Commission. Miami, Florida, September 21, [www.ssrn.com/abstract=1729344].
- Bruno M. 1988. Theoretical developments in the light of macroeconomic policy and empirical research. *NBER Working Paper*, 2757.
- Buchanan J.M. 2011: Ideology or Error: Economists and the Great Recession. Talk at Summer Institute for the History of Economic Thought at the Jepson School of Leadership Studies, June 24.
- Caballero R.J. 2010: Macroeconomics after the crisis: Time to deal with the pretense-of-knowledge syndrome. *Journal of Economic Perspectives*, 24(4), 85-102.
- Caballero R.J., Simsek A. 2009: Complexity and financial panics. *NBER Working Paper*, 14997. National Bureau of Economic Research, [www.nber.org/papers/w14997.pdf?new_window=1].
- De Grauwe P. 2009: The crushing responsibility of economists. *Financial Times Arena: What is the point of economists?* [www.blogs.ft.com/arena/2009/07/28/economists-what-is-the-point/#axzz1parLjQcV].
- De Grauwe P. 2010: Animal spirits and monetary policy. *Economic Theory*. Published on line, [www.econ.kuleuven.be/ew/academic/intecon/Degrauwe/PDG-papers/Recently_published_articles/Animal%20Spirits-ET-final.pdf], odczyt 9.07.2010.
- Farmer R.E.A., Guo, J.T. 1994: Real business cycles and the animal spirits hypothesis. *J. of Economic Theory*, 63, 42-73.
- Fiedor B. 2010: Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki. *Ekonomista*, 4, 453-466.
- Foster J.B., Magdoff F. 2009: *The Great Financial Crisis. Causes and Consequences*. Monthly Review Press, New York.
- Hall R.E. 2010: Why does the economy fall to pieces after a financial crisis? *Journal of Economic Perspectives*, 24(4), 3-20.
- Hayek F.A. 1988: *The Fatal Conceit*. Chicago University Press, Chicago.
- Horwitz S. 2011: Theory, history, and the great recession. *The Review of Austrian Economics*, 24(2), 171-184.
- Keynes J.M. 2003: *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*. PWN, Warszawa.
- Kindleberger Ch. 1978: *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises*. Basic Books, New York.
- Kirman A. 2009: The Economic Crisis is a Crisis for Economic Theory. Paper prepared for presentation at the CESifo Economic Studies Conference on “What’s wrong with modern macroeconomics?”, Munich, 6-7.11.2009 r., [www.cesifo-group.de/portal/page/portal/CFP_CONF/CFP_CONF_2009/Conf-es09-Illing/Papers/es09_Kirman.pdf].
- Klamer A. 1984: *Conversations with Economists: New Classical Economists and Opponents Speak out on the Current Controversy in Macroeconomics*. Rowman & Allanheld, Totowa.
- Koppl R., Luther W.J. 2011: Hayek, Keynes, and modern macroeconomics. *The Review of Austrian Economics*. [www.148.81.185.146/han/Springer/www.springerlink.com/content/w4k8871636351761/fulltext.html], odczyt 15.07.2011.
- Krugman P. 2009: How Did Economists Get It So Wrong? *The New York Times*, September, 2.
- Kuhn T.S. 1970: *The Structure of Scientific Revolutions*. University of Chicago Press, Chicago.
- Lec S.J. 1968: *More Unkempt Thoughts*. Funk & Wagnalls Co., New York.
- Leeson P. 2010. Two cheers for capitalism? *Society*, 47(3), 227-233.
- Lucas R.E. 2003: *Macroeconomic Priorities*. Presidential address to the American Economic Association, [www.home.uchicago.edu/~sogrodow/homepage/paddress03.pdf].
- Mankiw N.G. 2006: The macroeconomist as scientist and engineer. *Journal of Economic Perspectives*, 20(4), 29-46.

- Minsky H.P.** 1992: The financial instability hypothesis. *Working Paper*, 74, The Jerome Levy Economics Institute of Bard College.
- Posner R.A.** 2009: A Failure of Capitalism: The Crisis of '08 and the Descent into Depression. Harvard University Press, Cambridge, MA and London.
- Roubini N., Mihm S.** 2011: *Ekonomia kryzysu*. Wolters Kluwer Polska.
- Shleifer A.** 2009: The age of Milton Friedman. *Journal of Economic Literature*, 47(1), 123-135.
- Stiglitz J.E.** 2010a. Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy. W.W. Norton&Co. New York.
- Stiglitz J.E.** 2010b. Needed: a new economic paradigm. *Financial Times*, August.
- Stiglitz J.E.** 2011: Rethinking macroeconomics: what failed, and how to repair it. *Journal of the European Economic Association*, 9(4), 591-645.
- Trichet J.C.** 2010. Reflections on the nature of monetary policy non-standard measures and finance theory. Opening address at the ECB Central Banking Conference, [www.ecb.int/press/key/date/2010/html/sp101118.en.html], odczyt 18.11.2010.
- Wojtyna A.** 2000: *Ewolucja keynesizmu a główny nurt ekonomii*. PWN, Warszawa.

Summary

After the last global economic crisis, several studies claimed that macroeconomic theoreticians have been building unsound models underlying many public policies, and that those models, and even macroeconomics as a whole, failed either to predict the crisis or to credibly explain what was happening in the economy. This article presents views of leading scientists (mainly conservative and liberal economists) on the issue.

Adres do korespondencji:

dr Aldona Zawojka
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 40 36
e-mail: aldona_zawojka@sggw.pl